

УДК 793.3

DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308272

Цитування:

Кондратюк Д. О. «Київ модерн-балет» в оптиці наукової думки: історіографічні студії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 46–50.

Kondratiuk D. (2024). Kyiv Modern Ballet in the Optics of Scientific Opinion: Historiographical Studies. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 46–50 [in Ukrainian].

Кондратюк Дмитро Олександрович,
викладач кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-7092-2786>
didance86@gmail.com

«КИЇВ МОДЕРН-БАЛЕТ» В ОПТИЦІ НАУКОВОЇ ДУМКИ: ІСТОРІОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Мета статті – проаналізувати наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету». **Методологія дослідження.** Для проведення об'єктивного дослідження застосовано методи аналізу, систематизації, порівняння, теоретичного узагальнення. **Наукова новизна.** Вперше систематизовано наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету». **Висновки.** Серед досліджень, присвячених різним аспектам творчості «Київ модерн-балету», переважають наукові статті; також до діяльності колективу звертаються автори монографій та дисертацій (В. Зінченко, М. Погребняк, О. Гресь та ін.). Досить умовно наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету» можна розділити на групи: праці, що позиціонують колектив як масштабне культурно-мистецьке явище (Г. Веселовська, О. Маншилін, А. Небесник, М. Погребняк, І. Соловйова, Ю. Станішевський та ін.); праці, присвячені періодизації творчості «Київ модерн-балету» (А. Небесник); мистецтвознавчі дослідження окремих балетних вистав з репертуару колективу, зокрема, балетів класичної спадщини (О. Бігус, М. Коростельова, А. Підлипська) та інших вистав (О. Афоніна, Ю. Бентя, О. Гресь, Л. Хоцяновська та Г. Перова та ін.). Серед проблем, що недостатньо розроблені у науковому дискурсі – періодизація творчості «Київ модерн-балету» від 2016 року до сьогодні; мистецькі особливості балетмейстерської творчості артистів у театрі та поза театром; відновлення балетів, що тривалий час були відсутні у репертуарі; збереження та передавання виконавських традицій у театрі та ін.

Ключові слова: Київ модерн-балет, Раду Поклітару, історіографія, танець, хореографія, балет, сучасний танець.

Kondratiuk Dmytro, lecturer of the Department of Choreographic Art of the Kyiv National University of Culture and Arts

Kyiv Modern Ballet in the Optics of Scientific Opinion: Historiographical Studies

Purpose of Research is to analyse the scientific historiography of the Kyiv Modern Ballet's creations. **Methodology.** The methods of analysis, systematisation, comparison, and theoretical generalisation were used to conduct an objective study. **Scientific novelty.** For the first time, the scientific historiography of the Kyiv Modern Ballet is systematised. **Conclusions.** Among the studies devoted to various aspects of the work of the Kyiv Modern Ballet, scientific articles prevail; the authors of monographs and dissertations also refer to the company's activities (V. Zinchenko, M. Pohrebniak, O. Hres, and others). Rather conventionally, the scientific historiography of the Kyiv Modern Ballet can be divided into groups: works that position the company as a large-scale cultural and artistic phenomenon (H. Veselovska, O. Manshylin, A. Nebesnyk, M. Pohrebniak, I. Soloviiova, Yu. Stanishevskyyi, and others); works devoted to the periodisation of the Kyiv Modern Ballet's creations (A. Nebesnyk); art studies of individual ballet performances from the company's repertoire, in particular, ballets of classical heritage (O. Bihus, M. Korostelova, A. Pidlypska) and other performances (O. Afonina, Yu. Bentia, O. Hres, L. Khotsianovska ta H. Perova, and others). Among the issues that are insufficiently developed in the scientific discourse are the cultural-creating role of "Kyiv Modern Ballet" in the domestic and world cultural field; e periodisation of the Kyiv Modern Ballet's work from 2016 to the present; artistic features of the choreographic work of artists within and outside the theatre; the restoration of ballets that have been absent from the repertoire for a long time; preservation and transmission of performance traditions in the theatre, etc.

Keywords: Kyiv Modern Ballet, Radu Poklitaru, historiography, dance, choreography, ballet, contemporary dance.

Актуальність теми дослідження. Сучасне хореографічне мистецтво, складником якого є творчість професійного колективу «Київ модерн-балету», під керівництвом балетмейстера Радю Поклітару, відіграє помітну роль у формуванні культури України та світу. Танцювальні твори як мистецькі явища є носіями не лише мистецької, й певної культурної інформації, аналіз якої дозволяє виявити їх значення у культурному дискурсі. Відповідно, творчість «Київ модерн-балету» можна розглядати в культурологічній оптиці, що є доволі перспективним напрямом сучасних наукових розвідок.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року активізувалася увага до феноменів вітчизняної культури, серед яких вагоме місце посідає «Київ модерн-балет». Знаходячись в авангарді культурно-мистецьких процесів країни, що підтвердила практика й останніх двох років, колектив генерує новітні ідеї щодо розбудови вітчизняного культурно-мистецького середовища, генеруючи нові тенденції у створенні українського мистецького продукту, серед яких – гостросоціальні вистави, інтерпретація музичних творів сучасних українських композиторів та ін. Масштабна діяльність «Київ модерн-балету» зумовила увагу мистецтвознавців та культурологів, чий доробок необхідно проаналізувати задля виявлення аспектів, що залишилися поза колом наукової рефлексії дослідників

Аналіз досліджень і публікацій. Жодна наукова розвідка, присвячена тим чи іншим аспектам творчості «Київ модерн-балету», не оминає історіографії питання. Одночасно, у значній частині досліджень з проблем розвитку сучасного хореографічного мистецтва України останніх двадцяти років приділено увагу цьому театру танцю, відповідно, автори вдаються до аналізу публікацій з діяльності «Київ модерн-балету».

До історіографічного масиву творчості «Київ модерн-балету» входять праці таких дослідників, як-от: О. Афоніна [1; 2], Г. Веселовська [5], О. Зінич [7], О. Маншилін [10], А. Небесник [11; 12], А. Підлипська [13], М. Погребняк [14; 15], І. Соловйова [16], О. Станішевський [17], Л. Хоцяновська та Г. Перова [19] та ін. Однак спеціальної уваги історіографії творчості цього колективу досі приділено не було.

Мета статті – проаналізувати наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету».

Виклад матеріалу дослідження. Важливою з культурологічної точки зору є праця

І. Соловйової, що позиціонує діяльність «Київ модерн-балету» як культуротворчу. Така позиція дозволяє розглядати хореографічне мистецтво як культуротворення, адже сенс та зміст творчості зумовлює культура, одночасно культура є результатом людської діяльності, у тому числі й мистецької. З одного боку, на хореографічне мистецтво впливають індивідуальні світоглядні, морально-етичні та ін. особливості виконавців та балетмейстерів, з іншого – танцювальні твори є не лише сукупністю індивідуальних проявів, а перетворюються на культурний документ доби. «Балетні вистави “Київ модерн-балету” відбивають не лише оригінальні творчі рішення, світоглядні установки авторів, рівень розвитку постановочних та виконавських технологій та ін., а й стають артефактами, що акумулюють культурні патерни, виступають культурним документом доби. Митці, створюючи елементи культури та одночасно зазнаючи її впливу, беруть участь у процесах творення буття», – резюмує І. Соловйова [16, 70–71].

Категорії танцтеатру для аналізу творчості «Київ модерн-балету» застосовує Г. Веселовська, зазначаючи, що «кінетика найменшого окремого руху, балансування тіла, динаміка й статика руху, яку досліджують апологети танцтеатру, для Поклітару є менш важливою, ніж танцювальність форми загалом» [5, 37].

Попри приділення уваги О. Зінченко у статті «Інтеграція різних образних систем у творчості Радю Поклітару (театр “Київ модерн-балет”)» одному балету Р. Поклітару «Перехрестя» на музику М. Скорика, авторка піднімається до узагальнень, визнаючи, що «хореограф створив унікальний авторський театр сучасної хореографії, де енергія танцювального руху багаторазово посилюється привнесенням елементів мови та образних систем інших мистецтв» [8, 31]. І цей синергетичний ефект, реалізований завдяки актуальним мистецьким практикам, що культивують у «Київ одерн-балеті», став характерною рисою колективу, забезпечує успіх у глядачів упродовж багатьох років.

Ряд праць А. Небесник присвячено обґрунтуванню періодизації творчості «Київ модерн-балету» крізь призму ускладнення його діяльності: перший етап (2006–2010) – формування авторського репертуарного театру на шляху колективу однієї вистави («Кармен. TV») до повноцінного репертуарного театру; другий етап (2010–2013) – «формування та розвиток балетмейстерської

лабораторії, розширення співпраці з балетними театрами України та світу; третій етап (2013–2016) – поява низки вистав молодих балетмейстерів – учасників колективу у постійному репертуарі, активізація гастрольної діяльності, збільшення кількості прихильників, визнання на державному рівні» [11, 97]. Репертуарний театр, що поєднував у риси професійного художнього колективу та творчої експериментальної лабораторії молодих хореографів, «Київ модерн-балет» був у 2010-х роках найбільш гастрольючим в Україні та за її межами. На жаль, обмеження пересування у зв'язку з пандемією COVID-19 на початку 2020-х та повномасштабне вторгнення росії в Україну 2022 року негативно позначилися на гастрольній діяльності колективу, але театр не припинив свого існування. Період між 2016 та сьогоднішнім не піддавався осмисленню в аспекті періодизації.

Г. Веселовська, О. Маншилін, А. Небесник, О. Зінич наполягають, що театр «Київ модерн-балет» сформований відповідно до світових тенденцій розвитку сучасного танцю – створення авторських труп, що увиразнили індивідуальність керівника-балетмейстера (Матс Ека, Іржі Кіліана, Охад Нахарін та ін.). Важливий аспект інтерпретування балетів класичної спадщини у репертуарі «Київ модерн балету» піднімає М. Коростельова [9]. До критичного дискурсу балетів Р. Поклітару у його театрі привертає увагу А. Підлипська [13]. До окремих вистав «Київ модерн-балету» у статтях звертається О. Афоніна, зокрема, «Маленький принц» [1], «Вгору по річці» та «Вій» [2]. Розглядаючи оперні вистави як джерело балетних творів на українській сцені, Л. Хоцяновська та Г. Перова звертаються до балетних вистав «Кармен.ТВ» (2006) та «Пікова дама» (2021), поставлених Р. Поклітару у «Київ модерн-балеті» [19].

Серед новітніх досліджень – стаття Ю. Бенті «Репертуарна стратегія театру “Київ Модерн-балет” після повномасштабного російського вторгнення в Україну: прем'єри балетів “Завтра”, “ДискриміНАЦІЯ” і “За хвилину до Різдва”», де авторка, застосовуючи мистецтвознавчий та соціологічний інструментарій, виявляє три стратегії формування репертуару названого колективу, відповідно до поставлених у 2023 році вистав: «“балетна есеїстика”, безсюжетні вистави, що на новому етапі переосмислюють неокласичну традицію ХХ століття і дарують глядачеві порятунок у тимчасовому ідеальному світі» – таким дописувачка бачить тренд, запроваджений виставою «Завтра» на музику

Ф. Шопена; «соціальний танцювальний театр, що ставить перед собою конкретні завдання і намагається впливати на поточні суспільні дискусії» увиразнився, на думку Ю. Бенті, у балеті «Дискримінація» Г. Генделя та В. Сильвестрова; «художньо переконливі й комерційно успішні вистави для сімейної аудиторії» має розпочати балет «За хвилину до Різдва», поставлений С. Коном під загальним художнім керівництвом Р. Поклітару на збірну музику [3, 84–85]. Ю. Бентя вважає, що всі три тенденції є новими в репертуарній політиці «Київ модерн-балету», вони стали своєрідною відповіддю театру на повномасштабне російське вторгнення в Україну.

У дисертації «Український балет доби Незалежності: тенденції розвитку, жанрово-інтонаційна специфіка» В. Зінченко лише побіжно згадує деякі постановки «Київ модерн-балету», не проводячи їх системний аналіз.

М. Погребняк у монографії «Нові напрями театрального танцю ХХ – початку ХХІ століття: історико-культурні передумови, кроскультурні зв'язки, стильова типологія» узагальнює характерні риси постмодерного танцю в окремих авторських хореографічних творах Р. Поклітару. Дослідниця подає ряд довідникових відомостей (біографія Р. Поклітару, перелік балетів колективу, перелік фестивалів, в яких брав участь «Київ модерн-балет» та ін.). Авторка вважає, що «характерною рисою індивідуального балетмейстерського стилю Р. Поклітару стає невизначеність ідейно-тематичної лінії, яка викликає у глядача багатозначні асоціації» [15, с. 259]. Виявляючи ще ряд рис, М. Погребняк доходить висновку, що окремі авторські хореографічні твори Р. Поклітару можна віднести «до категорії постмодерного танцю театру з використанням нових форм театрального танцю... переважно, експресіоністичного...» [15, 262].

У дисертації «Балетна гоголіана в Україні (1940-і – початок 2020-х років)» О. Гресь докладно зупиняється на виставі О. Родіна «Вій», поставленій Р. Поклітару 2019 року. Проаналізувавши складники вистави (хореографію, режисерські прийоми, музику, костюми та сценографію), авторка виявляє ряд постмодерністських рис, одночасно наполягаючи на націоорієнтованості вистави: «Попри відсутність у творі прямих етномаркерів і в лексичі, і в сценографії, і в костюмах, постановка сприймається як національна балетна вистава, адже головне фокусування авторів спрямоване на менталітет головного персонажа, містичних подіях, що

пов'язані не лише з письменницьким генієм М. Гоголя, а й ментальними особливостями та системою фантастичних образів міфології українців» [6, 146].

Фан Сінсюань у дисертації «Інтерпретація трагедії “Ромео і Джульєтта” У. Шекспіра в музично-сценічних творах Ш. Гуно та Ж. Пресгурвіка» звертається до балету Р. Поклітару «Веронський міф. Шекспірименти», зазначаючи, що «Р. В. Поклітару є експериментатором, який вкрай відходить від звичаєних канонів хореографічного мистецтва. Його режисура демонструє принцип режисерського хореографічного театру, коли незмінною залишається музика, а на сцені відбувається дійство, що корелює до мови сучасної сценічної пластики» [18, 58].

Наукова новизна статті – вперше систематизовано наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету».

Висновки. Серед досліджень, присвячених різним аспектам творчості «Київ модерн-балету», переважають наукові статті; також до діяльності колективу звертаються автори монографій та дисертацій (В. Зінченко, М. Погребняк, О. Гресь та ін.). Досить умовно наукову історіографію творчості «Київ модерн-балету» можна розділити на групи: праці, що позиціонують колектив як масштабне культурно-мистецьке явище (Г. Веселовська, О. Маншилін, А. Небесник, М. Погребняк, І. Соловійова, Ю. Станішевський та ін.); праці, присвячені періодизації творчості «Київ модерн-балету» (А. Небесник); мистецтвознавчі дослідження окремих балетних вистав з репертуару колективу, зокрема, балетів класичної спадщини (О. Бігус, М. Коростельова, А. Підлипська) та інших вистав (О. Афоніна, Ю. Бентя, О. Гресь, Л. Хоцяновська та Г. Перова та ін.).

Серед проблем, що недостатньо розроблені у науковому дискурсі – культуротворча роль «Київ модерн-балету» у вітчизняному та світовому культурному полі; періодизація творчості «Київ модерн-балету» від 2016 року до сьогодні; мистецькі особливості балетмейстерської творчості артистів у театрі та поза театром; відновлення балетів, що тривалий час були відсутні у репертуарі; збереження та передавання виконавських традицій у театрі та ін.

1. Афоніна О. Балет «Маленький принц» у постановці Раді Поклітару: особливості втілення класики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 209–215.

2. Афоніна О. С. Сучасне мистецтво в теорії та практиці. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. Вип. 1. С. 48–52.

3. Бентя Ю. Репертуарна стратегія театру «Київ Модерн-балет» після повномасштабного російського вторгнення в Україну: прем'єри балетів «Завтра», «ДискриміНАЦІЯ» і «За хвилину до Різдва». *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2024. Вип. 20. Ч. 1. С. 80–87.

4. Бігус О. Інтерпретація балетів класичного спадку у творчості Раді Поклітару: філософсько-світлоглядна парадигма модерн-балету. *Вісник Київського національного університету культури. Мистецтвознавство*. 2021. Вип. 44. С. 150–155.

5. Веселовська Г. Танц-театр у мистецькому просторі сучасної України. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2010. № 2. С. 101–108.

6. Гресь О. І. Балетна гоголіана в Україні (1940-і – початок 2020-х років): дис. ... канд. мистецтвозн.: 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ: КНУКіМ, 2024. 183 с.

7. Зінич О. Інтеграція різних образних систем у творчості Раді Поклітару (театр «Київ модерн-балет»). *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 4. С. 25–33.

8. Зінченко В. М. Український балет доби Незалежності: тенденції розвитку, жанрово-інтонаційна специфіка: дис. ... доктора філософії: 025 «Музичне мистецтво». Київ: Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2024. 241 с.

9. Коростельова М. Д. Риси постмодерну в балеті «Лускунчик» П. Чайковського – Р. Поклітару. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 2. С. 14–149.

10. Маншилін О. Становлення та розвиток сучасного танцю в Україні. *Танцювальні студії*. 2018. № 1. С. 37–47.

11. Небесник А. «Київ модерн-балет»: авторський театр і творча лабораторія. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. 2016. Вип. 35. С. 89–98.

12. Небесник А. Формування Київ модерн-балету як авторського репертуарного театру. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 10. С. 301–304.

13. Підлипська А. Балет Р. Поклітару «Лебедине озеро. Сучасна версія» у світлі критики. *Танцювальні студії*. 2018. № 2. С. 76–83.

14. Погребняк М. М. Танцтеатр Раді Поклітару: особливості естетики, класифікація авторських творів. *Студії мистецтвознавчі*. 2020. № 1/2 (69/70). С. 95–101.

15. Погребняк М. Нові напрями театрального танцю ХХ – початку ХХІ століття: історико-культурні передумови, крос-культурні зв'язки, стильова типологія: монографія. Полтава: ПП «Астроя», 2020. 327 с.

16. Соловійова І. Культуротворча оптика у дослідженні діяльності «Київ модерн-балету». *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Культурологія*. 2022. № 43. С. 68–72.

17. Станішевський Ю. Експерименти модерн-балету. *Музика*. 2008. № 1. С. 19.

18. Фан Сінсюань. Інтерпретація трагедії «Ромео і Джульєтта» У. Шекспіра в музично-сценічних творах Ш. Гуно та Ж. Пресгурвіка: дис... доктора філософії: 025 «Музичне мистецтво». Харків: Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 2022. 238 с.

19. Хоцяновська Л., Перова Г. Інтерпретація оперних творів на українській балетній сцені. *Танцювальні студії*. 2021. Т. 4, № 1. С. 144–151.

References

1. Afonina, O. (2023). Ballet "The Little Prince" staged by Radu Poklitaru: peculiarities of the embodiment of the classic. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 1, 209–215 [in Ukrainian].

2. Afonina, O. (2021). Contemporary art in theory and practice. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 1, 48–52 [in Ukrainian].

3. Bentia, Yu. (2024). The repertory strategy of the Kyiv Modern Ballet Theater after the full-scale Russian invasion of Ukraine: the premieres of the ballets "Tomorrow", "DiscrimiNATION" and "A minute before Christmas". *Art culture. Actual problems*, 20, vol. 1, 80–87 [in Ukrainian].

4. Bihus, O. (2021). Interpretation of ballets of classical heritage in the work of Radu Poklitaru: philosophical and worldview paradigm of modern ballet. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 44, 150–155 [in Ukrainian].

5. Veselovska, H. (2010). Dance-theater in the artistic space of modern Ukraine. *Journal of the National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovsky*, 2, 101–108 [in Ukrainian].

6. Hres, O. (2024). Ballet Gogoliana in Ukraine (1940s – early 2020s). Candidate's thesis. Kyiv: KNUKiM [in Ukrainian].

7. Zynych, O. (2013). Integration of different visual systems in the work of Radu Poklitaru ("Kyiv

Modern Ballet Theater"). *Language and culture*, 16, vol. 4, 25–33 [in Ukrainian].

8. Zinchenko, V. (2024). Ukrainian ballet of the era of Independence: development trends, genre-intonation specifics. Doctor's thesis. Kyiv: P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].

9. Korostelova, M. (2017) Features of postmodernism in the ballet "The Nutcracker" by P. Tchaikovsky - R. Poklitaru. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 14–149 [in Ukrainian].

10. Manshylin, O. (2018). Formation and development of modern dance in Ukraine. *Dance studies*, 1, 37–47 [in Ukrainian].

11. Nebesnyk, A. (2016). "Kyiv Modern Ballet": author's theater and creative laboratory. *Bulletin of KNUKiM. Series "Art history"*, 35, 89–98. [in Ukrainian].

12. Nebesnyk, A. (2017). Formation of Kyiv modern ballet as an author's repertoire theater. *Young Scientist*, 10, 301–304. [in Ukrainian].

13. Pidlypska, A. (2018). Ballet by R. Poklitaru "Swan Lake. Modern version" in the light of criticism. *Dance studies*, 2, 76–83 [in Ukrainian].

14. Pohrebniak, M. (2020). Dance theater of Radu Poklitaru: features of aesthetics, classification of author's works. *Art studies studios*, 1/2 (69/70), 95–101 [in Ukrainian].

15. Pohrebniak, M. (2020). New directions of theatrical dance of the 20th – early 21st centuries: historical and cultural prerequisites, cross-cultural connections, stylistic typology: monograph. Poltava: PP "Astraya" [in Ukrainian].

16. Soloviova, I. (2022). Culture-creating optics in the study of the activities of "Kyiv Modern Ballet". *Ukrainian Culture: the Past, Modern Ways of Development Scientific journals. Branch: Culturology*. 2022, 43, 68–72 [in Ukrainian].

17. Stanishevskiy, Yu. (2008). Modern ballet experiments. *Music*, 1, 19 [in Ukrainian].

18. Fan Sinsuan. (2022). Interpretation of the tragedy "Romeo and Juliet" by W. Shakespeare in the musical and stage works of S. Gounod and J. Presgurvik. Doctor's thesis. Kharkiv: Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts [in Ukrainian].

19. Khotsianovska, L. & Perova, H. (2021). Interpretation of opera works on the Ukrainian ballet stage. *Dance studies*, 4, iss. 1, 144–151 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 08.04.2024
Отримано після доопрацювання 09.05.2024
Прийнято до друку 20.05.2024*